

TILMÆLI UM INTEGRATIÓNS- POLITIKK

Tórshavnar Kommuna * Stjórnin des. 2015

”Eitt eyðkenni, sum kemur øðiliga greitt fram í øllum samskipti við flestu av útlendsku tilflytarunum, er eitt sera sterkt ynski um og ein sera stór motivatióin til at vilja gerast partur av samfelagnum”

Runa Preeti Høgnesen
Verkætlanarleiðari

Innihaldsyvirlit

1. Inngangur	3
2. Eitt sindur um hugtakið 'integrati3n'	4
3. Arbeidsongd	5
4. Útlendingar í T3rshavnar kommunu – ein lýsing	7
4.1. Um taltilfarið	7
4.2. H3vuðst3l	7
4.2.1. Eystureuropa	9
4.2.2. Suður- og Miðamerika	9
4.2.3. Afrika	10
4.2.4. Filipsoyggjar	10
4.2.5. Tailand	11
4.2.6. Restin av Asia + Miðeystur	11
4.3. Nakrar nágreiningar	11
5. Tilmæli	15
5.1. Tulkatænasta	15
5.2. Starvsvenjing	15
5.3. Málundirvísing	17
5.4. Kunning og ráðgeving	18
5.5. Mentorskipan	19
5.6. Tilgongdir og tilfar í sambandi við familjusamanf3rd b3rn	20
5.7. Tv3rmentan	20
5.8. Integrati3nsskrá	21
6. Niðurl3ga	22
'SKJ3L'	24
A. Samandráttur av spurnarkanning	24
B. Samr3ður (samandráttir)	29
1. Skúlastj3rar	30
2. Sosiala deild	31
3. Gigni	32

4. Almennastovan.....	34
5. ALS	35
6. Tilflyttarar úr afrikanskum löndum	36
7. Kvöldskúlanæmingar úr ýmiskum löndum	38
8. Kvöldskúlin – leiðari og lærarar.....	39
9. Leiðarar á dagstovnum (økisfundur)	40
10. Poul Michelsen/PM Pluss.....	41
11. Kvinnuhúsið	43

1. Inngangur

Tórshavnar kommuna er størsta kommuna í Føroyum og her búgva umleið 20.000 fólk. Sum høvuðsstaður hevur hann nógv fjølbroytt at bjóða, bæði ein fjølbroyttan arbeiðsmarknað, fjølbroytt skúlatilboð og eitt fjølbroytt útboð, tá ið tað kemur til frítíðtilboð til vaksin, ung og børn.

Eins og onnur samfeløg eru Føroyar í broyting. Vit eru í alt størri mun partur av altjóða samfelagnum, og tað sæst aftur á fleiri økjum. Eitt av hesum er broytingin í fólkasamansetingini. Fleiri útlendingar koma hendan vegin at arbeiða, íðka ítrótt ella verða gift her. Hetta er ein gongd, sum serliga hevur vundið uppá seg tey síðstu 15 árin. Í 2000 t.d. búðu 286 fólk í Føroyum, sum høvdu annan ríkisborgararætt enn norðurlendskan; í 2014 var samsvarandi talið 894.

Við ymiskum mentanum og fólksløgum er kommunan vorðin eitt uppaftur meira fjølbroytt og spennandi stað. Men skulu øll – bæði útlendingarnir, sum flyta higar, og tey sum búgva her frammanundan – fáa fullgóða nyttu og uppliving av ymiskleikanum, so er tað umráðandi, at nýggju borgararnir so skjótt sum til ber verða innlimaðir í samfelagið.

Hóast stóru økingina í talinum av útlendingum, so finst eingin føroyskur integratióspolitikur. Tórshavnar kommuna ásannar, at tað er neyðugt at hava slíkan politik, tí kommunan skal vera 'brúgvín' hjá hesum nýggju borgarum til føroyska samfelagið. Men okkum vantar vitan á økinum, sum er neyðug at hava, skulu vit brúka orkuna rætt og gera nakað munagott.

Tí hevur kommunn tikið stig til at kanna umstøðunar hjá tilflytarum: Grundleggjandi upplýsingar um útlendsku tilflytararnar sum t.d. tjóðskap, aldursbýti, útbúgvingar o.s.frv.; um teirra gerandisdag (sambond, upplivingar, avbjóðingar o.s.frv.); sambandið við Tórshavnar kommunu og stovnar í kommununi; og hvørjar hugsanir tey hava um, hvat átti at verði gjørt fyri at skapa fortreytir fyri at fáa fótin fyri seg, fáa brúkt síni evnir og at trívast.

Vitanin er fingin til vega í verkætlan, ið hevur verið gjørd í tíðarskeiðnum apríl-juli í ár. Í hesi frágreiðing verður greitt frá tí, ið komið er fram til, grundað á hagtøl, samrøður, spurnarkanning o.a. Tann vitanin, sum er fingin til vega, er grundarlagið undir teimum tilmælum, ið verða lögð fram í frágreiðingini. Tilmælini eru nýggju í tali.

2. Eitt sindur um hugtakið 'integrati3n'

Integrati3n er – í stuttum – at verða limaður inn í nýggja samfelagið, man flytur til, so man verður við-urkendur sum borgari. Tilveran hjá fólki – og harvið integrati3nin – hevur ymiskar tættir. Oftast verður skilt millum:

- stovnsliga integrati3n (arbeiðsmarknaðartilnýti, t.d.: arbeiðsloyvi, at hava arbeiði, fakfelagslimaskapur o.s.v., men eisini tilknýti til stovnar, eitt nú vøggustovur, barnagarðar, skúlar)
- mentanarliga integrati3n (f3rleiki í máli, innlit í mentan, samfelagsinnlit o.s.v.)
- sosial integrati3n (gerandislig sambond við fólk) og
- politisk integrati3n (atkvøðurættur, politiskt virkseimi, statsborgarskapur)

Tað er misjavn hvussu væl fólk eru integrerað, og tey kunnu vera betur integrerað á summum økjum enn øðrum. Tað er umráðandi fyri kommununa at vita, um og í hvønn mun tey eru integrerað. Í tann mun tey kenna seg uttanfyri, so er umráðandi at vita, hví so er, tí tað gevur eitt útgangsstøði fyri átøkum, ið kunnu broyta støðuna til tað betra.

Integrati3n kann ikki fremjast einans við boðum úr politisku skipanini (top-down), men krevur, at allir partar átaka sær ein virknan leiklut. Skal integrati3n vera væl eydnað, so er umráðandi, at lands- og kommunalir stovnar, felagsskapir og útlendingar sjálvir samstarva fyri at skapa karmarnar kring møguleikarnar hjá tí einstaka útlendinginum

Hetta merkir eisini, at integrati3n ikki er eitt fyribrigdi, ið einans snýr seg um útlenskar borgarar, sum eru fluttir higar. Vaksandi talið av tilflytarum setur eisini nýggj krøv til viðkomandi stovnar (nýggjar uppgávur, nýggjar upplýsingar, nýtt samskifti o.s.frv.). Skulu hesir stovnar virka eftir sínum endamáli, so mugu eisini tey, sum starvast har, laga seg til nýggju avbjóðingarnar í teirra starvi – við øðrum orðum: Eisini tey mugu integrerast til ein nýggjan veruleika.

3. Arbeidsgongd

Grundarlagið undir hesi frágreiðing eru upplýsingar, sum eru savnaðar inn í tíðarskeiðnum frá 1. apríl til uml. 30. juni. Eftirsum høvuðsendamálið hjá kommununi hevur verið spurningurin um, hvat hon kann gera av nýggjum átøkum, ella hvat hon kann gera meiri ella betur av slíkum, sum longu verður gjørt, so havi eg lagt meg eftir at fáa upplýsingar til vega frá bæði tilflytarum og frá starvsfólki á viðkomandi stovnum.

Tá ið tað kemur til tilflytararnar, so havi eg partvís lagt meg eftir gera meg kunnuga við royndir teirra innan allar integratióntættir, sum nevndir eru í brotinum um integratió, og partvís lagt oyra til, hvat tey sjálvi halda eigur at verða gjørt fyri at fremja fortreytirnar fyri integratió. Vitanin er fingin til vega á trinnanda hátt.

a. Gallup Føroyar hevur gjørt eina umbidna spurnarkanning millum útlendingar, sum eru 18 ár ella eldri og sum eru fluttir til Tórshavnar kommununi í 2003 ella seinni. Kanningin gevur okkum bæði faktuellar upplýsingar (t.d. um útbúgvingar teirra, nøgdsemi við kommununa, samband við onnur o.s.frv.) og upplýsingar um, hvussu tey kenna seg og trívast eins, og uppskot teirra viðvíkjandi integratió.

b. Sjálv havi eg gjørt samrøður við útlenskar tilflytarar. Eg havi tosað við ein kvøldskúlaflokk, har ymiskar tjóðir vóru umboðaðar, og við ein bólkk av tilflytarum úr Afrika. Hetta hevur givið ein meiri persónligan og meiri djúptøkan kunnleika til tað, ið rørist í teimum, tá ið talan er um at finna seg til rættis undir nýggjum umstøðunum, og ikki minst til, hvat eigur at verða gjørt fyri at fremja integratió.

c. Harumframt havi eg gjørt samrøður við umboð fyri ymiskar viðkomandi stovnar. Eg havi tikið útgangsstøði í tilveruni hjá tilflytarunum. Tað vil siga, at eg esini havi tosað við aðrar stovnar, enn teir hjá Tórshavnar kommunu. Hetta partvís tí at eisini teir hava avgerandi týdning fyri tilflytarar, og partvís tí ábøtur, ið gera mun fyri tilflytarar, bert kunnu gerast í samstarvi millum kommununa og aðrar stovnar.

Í Tórshavnar kommunu havi eg gjørt samrøður við umboð fyri barnagarðar, skúlar, sosialu deild, kvøldskúlan og Snarskivuna. Av almennum og øðrum stovnum havi eg gjørt samrøður við umboð fyri Almanastovuna, Gigni, Útlendingastovuna og ALS. Harumframt havi eg gjørt samrøður við umboð fyri privatu fyrirkona PM Pluss, ið hevur nógar útlendingar í starvi og hevur skipað fyri málskeiði í føroyskum; samrøðan snúði seg um útlendingar og arbeidsmarknað yvirhøvur, herundir teirra royndir við útlendingum.

4. Útlendingar í Tórshavnar kommunu – ein lýsing

4.1. Um taltílfarið

Hesin kapitulin lýsir útlendingar í Tórshavnar kommunu í tølum. Tølini eru fingin til vega í samstarvi við Hagstovu Føroya. Tey lýsa, hvar borgarar í Tórshavnar kommunu eru føddir og hvønn ríkisborgararætt, ið teir hava, og hvussu hesir báðir høvuðsbólkar skifta seg uppá kyn og aldur.

Reglurnar um persónsvernd gera, at tøl mugu ikki gerast so smá, at tað ber til at identifisera einstaklingar. Tað er heldur ikki neyðugt. Tá ið tað kemur til ríkisborgararætt og føðiland, so eru fólk skift sundur á lutfalsliga stórar bólkar. Talan er um Norðurlond, Vestureuropa, Eystureuropa, Suður- og Miðamerika, Afrika, Tailand, Filipsoyggjar, Asia annars og Miðeystur og ‘annað’ (anglo-saksisk lond uttan fyri Europa); sí talvu 4 aftast, ‘Soleiðis eru londini flokkað’. Harumframt er ein bólkur ‘ókent’.

Uppbýtið er grundað á, at hendan bólking er viðkomandi í sambandi við endamálið við frágreiðingini, nevnliga integratióin. Gingið verður út frá, at fólk úr t.d. Suður- og Miðamerika hava so mikið av felagseyðkennum, at tað gevur meining og tískil er hent upplýsing í sambandi við miðvís integratióin-átøk.

Hinvegin er umráðandi at leggja dent á, at tað *eisini* kunnu vera stórir munir millum fólk úr ymiskum londum í sama øki/bólki, men *eisini* millum fólk úr sama landi (hetta seinasta serliga viðvíkjandi mál-førleika og skúlafortreytum). Í tann mun tað er neyðugt at nágreina upplýsingar í samband við átøk, so hevur Tórshavnar kommuna sjálvsagt atgongd til og ræði á upplýsingum um egnar borgarar.

4.2. Høvuðstøl

Í Tórshavnar kommunu búgva 2.362 fólk, ið eru fødd í Grønlandi (59), Danmark (2.068) ella hinum Norðurlondunum (235). Eyðvitað er stórir partur av teimum 2.068, sum eru fødd í Danmark, føroyingar; av teimum 235, sum eru fødd í hinum Norðurlondunum hava 116 danskan ríkisborgararætt, og flestu teirra munnu vera føroyingar.

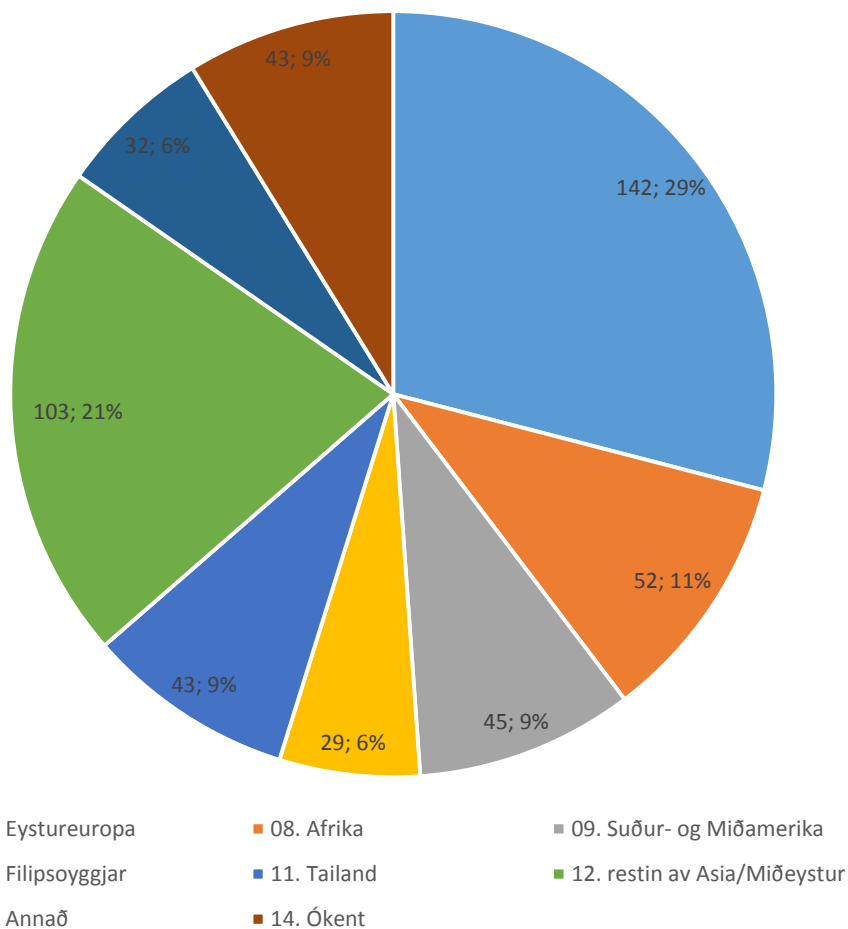
131 borgarar eru føddir í Vestureuropa (99) ella enskt-mæltu londunum uttan fyri Europa (32); av teimum 99, ið eru fødd í Vestureuropa, hava 59 danskan ríkisborgararætt – flestu teirra helst føroyingar, men ikki øll. Av teimum 32, ið fødd eru í enskt-mæltu londunum uttan fyri Europa, hava 19 danskan ríkisborgararætt.

Borgarar av vestureuropeiska meginlandinum og úr Bretlandi og øðrum ensktmæltum londum hava ført fram, at tørvur er á átøkum, ið rætta seg ímóti teimum; her hevur serliga verið hugsað um upplýsing yvirhøvur, men eisini málundirvísing. Greitt er tó, at tørvurin á integratiónsátøkum er størstur, tá ið tað kemur fólk, ið koma úr londum, ið málsliga og mentanarliga líkast frá okkara. Tí verða bólkarnir oman fyri ikki lýstir nærri.

Heldur verður dentur lagdur á eina nágreiniligari lýsing av hinum bólkunum, t.e. Eystureuropa, Suður- og Millumamerika, Afrika, Filipsoyggjar, Tailand og Restin av Asia + Miðeystur. Talan er um 414 fólk, ið eru fødd í hesum londum; av hesum hava 154 danskan ríkisborgararætt og níggju hava annan vesturlendskan ríkisborgararætt.

Mynd 1. Føðiland - í tølum og prosentum

Tey 414 fólkinu eru skift sundur á 200 manfólk og 214 konufólk, 96 börn og 318 vaksin. Av teimum 318 vaksnu eru 149 menn og 169 kvinnur.

Talva x. Borgarar í TK, føddir í ávísimum økjum/londum, skiftir sundur á kyn og aldur

Kyn/aldur	Tilsamans	0-6 ár	7-17 ár	18-39 ár	40 ár +	Vaksin
M	200	22	29	73	76	149 menn
K	214	11	34	108	61	169 kvinnur
	414	96		318		

Gingið verður út frá, at talið av føroyingum, sum eru føddir í teimum londunum, sum hoyra til bólkarnar Eystureuropa, Suður- og Millumamerika, Afrika, Filipsoyggjar, Tailand og Restin av Asia + Miðeystur er at kalla 0 (null), og at danskur ríkisborgararættur í hesum førum tí ikki vísir til danir/føroyingar, men til útlendingar.

Í mun til ítøkilig integratióntiltøk er føðilandi óivað mest avgerandi, meðan (vantandi) danskur ríkisborgararættur sjálvsagt hevur týðning fyri sjálva rættindastøðuna hjá tí einstaka. Hvørt øki sær verður lýst í tølum við føðilandi sum útgangsstøði.

4.2.1. Eystureuropa

Talið av borgarum í TK, sum eru føddir í Eystureuropa er 142; 122 teirra hava eystureuropeiskan ríkisborgararætt, 17 hava danskan ríkisborgararætt og trý annan norðurlendskan. Av teimum 142 eru 17 börn og 125 vaksin. Av teimum vaksnu eru 78 menn og 47 kvinnur; 58 vaksin eru 18-39 ár og 67 eru 40 ár ella eldri.

Kyn/aldur	Tilsamans	0-6 ár	7-17 ár	18-39 ár	40 ár +	Vaksin M/K
M	88	3	7	30	48	78
K	54	1	6	28	19	47
Tils.	142	4	13	58	67	
Børn/vaksin		17		125		

4.2.2. Suður- og Miðamerika

Talið av borgarum í TK, sum eru føddir í Suður- og Miðamerika er 45; 13 teirra hava suður-/miðamerikanskan ríkisborgararætt, 28 hava danskan ríkisborgararætt, tvey annan norðurlendskan

ríkisborgararétt og tvey ‘Annan’ ríkisborgararétt. Av teimum 45 eru 10 børn og 35 vaksin. Av teimum vaksnu eru 16 menn og 19 kvinnur; 27 vaksin eru 18-39 ár og 35 eru 40 ár ella eldri.

Kyn/aldur	Tilsamans	0-6 ár	7-17 ár	18-39 ár	40 ár +	Vaksin M/K
M	24	0	8	11	5	16
K	21	0	2	16	3	19
Tils.	45	0	10	27	8	
Børn/vaksin		10		35		

4.2.3. Afrika

Talið av borgarum í TK, sum eru føddir í Afrika er 52; 25 teirra hava afrikanskan ríkisborgararétt, 26 hava danskan ríkisborgararétt, ein annan vestureuropeiskan ríkisborgararétt og ein ‘restin av Asia + Miðeystur’-ríkisborgararétt. Av teimum 52 eru 20 børn og 32 vaksin. Av teimum vaksnu eru 18 menn og 14 kvinnur; 23 vaksin eru 18-39 ár og 9 eru 40 ár ella eldri.

Kyn/aldur	Tilsamans	0-6 ár	7-17 ár	18-39 ár	40 ár +	Vaksin M/K
M	31	10	3	12	6	18
K	21	3	4	11	3	14
Tils.	52	13	7	23	9	
Børn/vaksin		20		32		

4.2.4. Filipsoyggjar

Talið av borgarum í TK, sum eru føddir í Filipsoyggjum er 29; 23 teirra hava filipinskan ríkisborgararétt og 6 hava danskan ríkisborgararétt. Av teimum 29 eru 7 børn og 22 vaksin. Av teimum vaksnu eru 2 menn og 20 kvinnur; 12 vaksin eru 18-39 ár og 10 eru 40 ár ella eldri.

Kyn/aldur	Tilsamans	0-6 ár	7-17 ár	18-39 ár	40 ár +	Vaksin M/K
M	5	1	2	1	1	2
K	24	3	1	11	9	20
Tils.	29	4	3	12	10	
Børn/vaksin		7		22		

4.2.5. Tailand

Talið av borgarum í TK, sum eru føddir í Tailandi er 43; 31 teirra hava tailendskan ríkisborgararætt og 12 hava danskan ríkisborgararætt. Av teimum 43 eru 9 børn og 34 vaksin. Av teimum vaksnu er ein maður og 33 kvinnur; 20 vaksin eru 18-39 ár og 14 eru 40 ár ella eldri.

Kyn/aldur	Tilsamans	0-6 ár	7-17 ár	18-39 ár	40 ár +	Vaksin M/K
M	7	3	3	0	1	1
K	36	1	2	20	13	33
Tils.	43	4	5	20	14	
Børn/vaksin		9		34		

4.2.6. Restin av Asia + Miðeystur

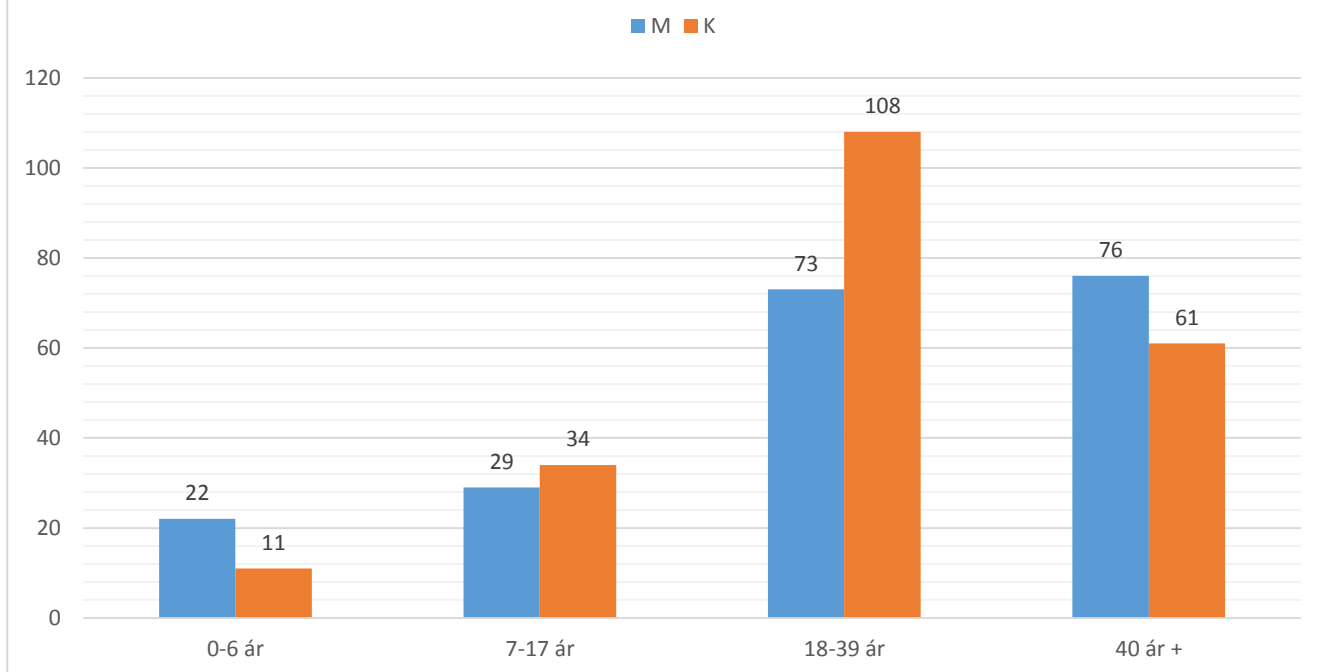
Talið av borgarum í TK, sum eru føddir í ‘Restin av Asia + Miðeystur’ er 103; 31 teirra hava ‘Restin av Asia + Miðeystur’-ríkisborgararætt, 68 hava danskan ríkisborgararætt, tvey hava annan norðurlenskan ríkisborgararætt, ein annan vestureuropeiskan ríkisborgararætt og ein ríkisborgararætt í enskt-mæltum landi uttan fyri Europa (‘Annað’). Av teimum 103 eru 33 børn og 70 vaksin. Av teimum vaksnu eru 34 menn og 36 kvinnur; 41 vaksin eru 18-39 ár og 29 eru 40 ár ella eldri.

Kyn/aldur	Tilsamans	0-6 ár	7-17 ár	18-39 ár	40 ár +	Vaksin M/K
M	45	5	6	19	15	34
K	58	3	19	22	14	36
Tils.	103	8	25	41	29	
Børn/vaksin		33		70		

4.3. Nakrar nágreiningar

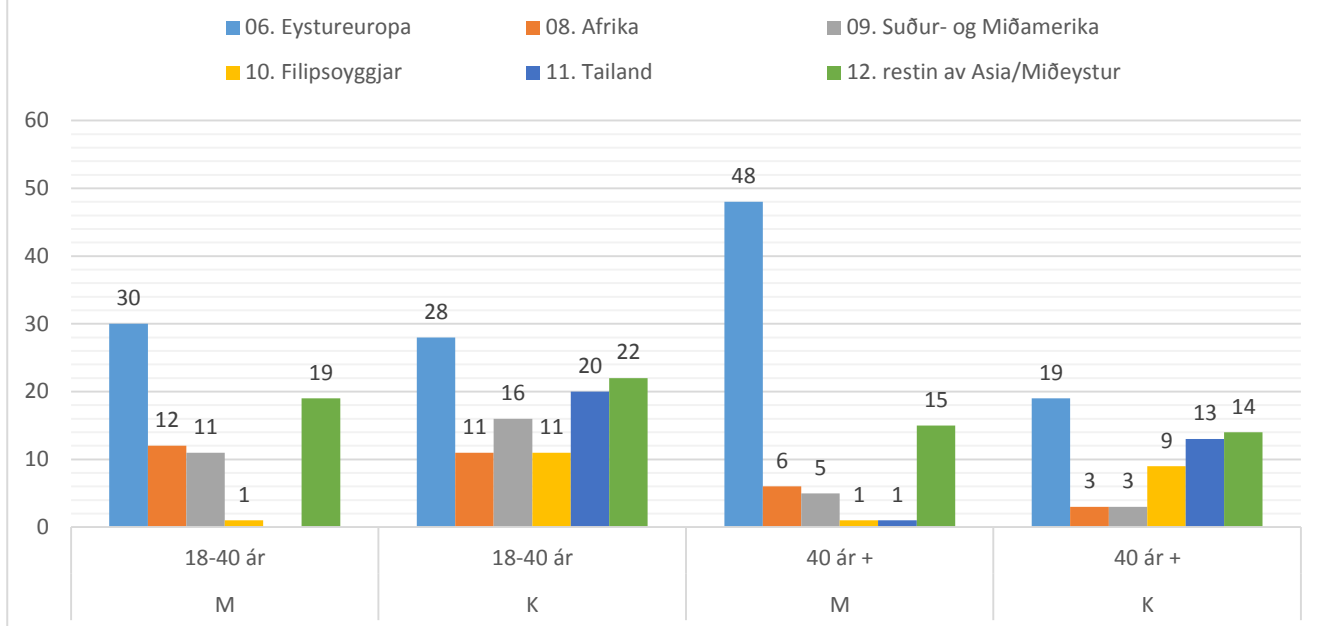
Tað er munandi fleiri vaksin enn børn. Børnini í aldrinum 0-6 ár eru 33 í talið, meðan talið av børnum í aldrinum 7-17 ár er 63. Hjá teimum vaksnu er bólkurin 18-39 ár tann størsti, 181 í tali, og kvinnurnar eru heilar 108 av hesum. Bólkurin 40 ár og eldri telur 137, nøkulunda javnt býtt millum kynini: 76 menn og 61 kvinnur (sí mynd 2).

Mynd 2. Borgarar í TK, fœddir í ávísum londum, skiftir eftir aldri og kyni

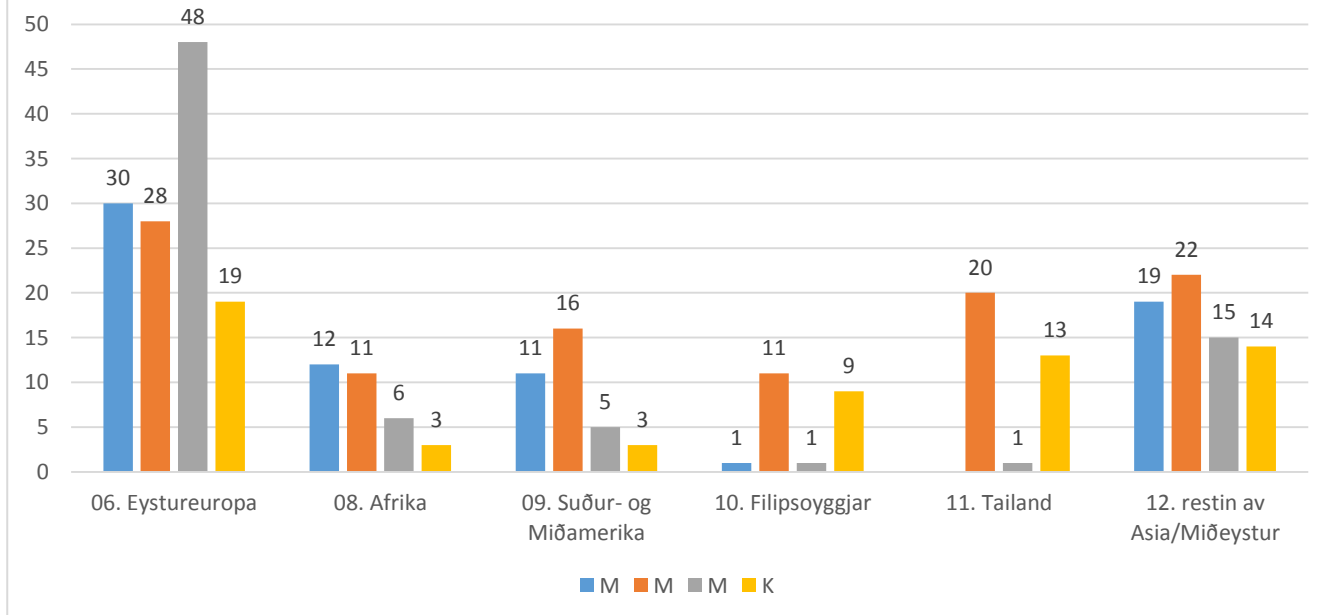

Verður hugt eftir, hvaðan hesir vaksnu borgarar koma, so er tað ein bólkur, ið er serliga sjónligur: Menn úr Eystureuropa, serliga teir, sum eru 40 og eldri (48 í tali), men eisini kvinnurnar haðani eru væl umboðaðar. Ein annar bólkur, ið – kanska heldur óvart – eru tey úr Asia (Tailand og Filipsoyggjum) og Miðeystri. Talan er serliga um fólk, sum eru fœdd í India (34), men eisini Suður-Korea (17) og Kina (16). Eisini er talið av kvinnum úr Tailandi munandi (33), meðan tær úr Filipsoyggjum eru nakað færri (20). Bæði tá ið tað kemur til borgarar, fœddir í Suður- og Miðamerika og í Afrika, so sæst at talan er um bæði kvinnur og menn, serliga í aldrinum 18-39 ár.

Mynd 3. Borgarar í TK, fœddir í ávísam londum eftir aldursbólki/kyni skiftir á fœðiland/-œki

Mynd 4. Borgarar í TK, fœddir í ávísam londum, skiftir á kyn/aldursbólkar

Serskild talva verður ikki gjørd fyri børnini, tí í kanninginini er dentur lagdur á støðuna hjá vaksunum í sambandi við integratióin. Hartil kemur, at tað ikki uttan nærri kanning ber til at fáa fram tey børn, sum hava útlendsk(t) foreldur, men eru fødd í Føroyum. Tølini er fevna sostatt bert um tey børn, sum eru fødd aðrastaðni og geva ikki talið fyri øll børn, sum eru viðkomandi í sambandi við integratióin. Hyggja vit kortini eftir, hvar børnini, sum eru fødd aðrastaðni, eru fødd, so leypur Rest av Asia + Miðeystur í aldrinum 7-17 ár í eyguni; tey eru heili 25 í tali. Harnæst koma børn í aldrinum 7-17 ár, fødd í Eystureuropa, og børn í aldrinum 0-6 ár, fødd í Afrika.

5. Tilmæli

5.1. Tulkatænasta

Tulkatænasta, ið kann vera tøk serliga hjá barnagørðum og skúlum, men eisini øðrum

Bæði starvsfólk á barnagarðsøkinum og foreldur hava víst á, at tørvur er á tulkatænastu, men tey sakna eitt stað at venda sær til.

Stovnarnir hava viðhvørt avbjóðingar av slíkum slag, at tað er serliga umvarðandi við ómisskiljandi samskifti. Slíkur tørvur er serliga stórur í teimum førum, har útlendska mamman er einsamøll heima, ella har bæði foreldrini eru tilflytarar. Álítandi samskifti hevði eisini styrkt álitid millum starvsfólk og útlendsk foreldur.

Útlendsk foreldur vísa serliga á hendan tørvin í sambandi við felags foreldrafundir. Av tí at tey ikki altíð skilja tað, ið sagt verður, so missa tey eisini hugin at møta upp. Hetta hevur við sær, at tey bæði missa kunningina, men eisini koma at vera uttan fyri felagsskapin.

Eisini Sosiala Deild hevur við millumbilum tørv á tulkatænastu í sambandi við viðbrekin mál, har tað eisini er serliga umvarðandi við ómisskiljandi samskifti. Í summum førum er tað ikki altíð optimalt (og viðhvørt eisini beinleiðis óheppið) at hava t.d. hjúnarfelaga til tulkauppgávuna.

Eisini hevur deildin – eins og Almannastovan – skyldu at upplýsa borgarar um rættindi og skyldur; tá ið talan er um tilflytarar, so kemur tað meiri enn so fyri, at man ivast í, um teir hava skilt kunningina.

Hvussu slík tulkatænasta verður skipað og fíggað, er ein politiskur spurningur. Tað avgerandi er, at hon er tøk. Hugsast kann ein kommunal tulkatænasta; ein privat tænasta við forhondsgóðkendum tulkum; ella ein landsstovnur (ella felags lands- og kommunalur stovnur), eftirsum eisini landsstovnar hava tørv á tulkatænastu (t.d. Almannastovan, men eisini onnur, eitt nú ALS og Kvinnuhúsið).

5.2. Starvsvenjing

Skipan við trýggja mánaða starvsvenjing, helst innan viðkomandi fakøki

Útlendingarnir, sum flyta til Føroya, hava – í størri og minni mun – førleikar at virka á arbeiðsmarknaðinum. Harvið kunnu teir bæði nøkta ein tørv á arbeiðsmegi á arbeiðsmarknaðinum og eisini forvinna til egið uppihald.

Tað kemst tó ikki uttan um, at tey eisini hava avmarkingar, ið gera, at teirra førleikapotentialið ikki altíð kann fullnýtast. Avmarkingarnar kunnu vera ymiskar í vavi frá einum persóni til annan.

Avmarkingarnar, sum eru serstakar fyri tilflytarar, eru av tvinnanda slag:

- a) Avmarkaður, avmarkandi másligur førleiki, eins og avmarkað vitan um føroyska mentan, bæði yvirhvøvdur eins og á arbeiðsmarknaðinum og
- b) Vantandi viðurkenning av teirra førleikaprógvum

At starvast á einum arbeiðsplássí gevur móguleika at knýta sosial sambond og harvið eisini eitt meiri praktiskt høpi, har tú kanst læra mál og mentan.

Fleiri av teimum, sum flyta til Føroya, hava útbúgvingar, sum tey hava tikið í teirra heimlandi; her er talan um bæði handverksútbúgvingar, meðallangar útbúgvingar (pedagogar, sjúkrarøktarfrøðingar o.a.) og hægri útbúgvingar. Trupulleikin fyri tey er, at hesar útbúgvingar í flestu førum ikki eru viðurkendar í Føroyum.

Avmarkingarnar hava við sær, at tilflytarar antin ikki eru í arbeiði ella arbeiða sum ófaklærd, eisini tey, ið hava eina útbúgving. Hetta er óheppið. Útlendingar siga eisini í samrøðum, at tað kennist óvirðiligt, at tey kappast sína millum um at fáa ófaklærd störv, t.d. vaskiarbeiði¹.

Avbjóðingin fyri kommununa er, hvat hon kann gera fyri at økja móguleikan fyri at førleikarnir hjá útlenskum tilflytarum veruliga verða gagnnýttir. Kommunan eigur at virka fyri, at tilflytarar fáa móguleika at koma í starvsvenjing á stovnum ella fyrirkum; tey, ið hava eina útbúgving, eiga at koma í starvsvenjing innan teirra fakøki. Fyri kommununa er umráðandi at skapa undirtøku fyri skipanini millum stovnsleiðarar og virkisstjórar, so arbeiðspláss teirra eru opin fyri tilflytarum í eitt trýggja mánaða skeið, hóast tey ikki duga (væl) føroyskt; dømi finnast um tilflytarar í starvsvenjing, sum hava fingið starv.

Starvsvenjingarskipanin eigur at vera eitt samstarv millum kommununa, arbeiðsgevarar og ALS. Hvussu starvsvenjingarskipanin verður nærri skipað og fíggað er partvís ein politiskur spurningur, og partvís ein avtaluspurningur millum partarnar. ALS er nýliga farið undir átakið 'starvsprát' millum til-

---

¹ Gev gætur: Tað er ikki vaskiarbeiðið, sum er óvirðiligt, men heldur hetta at tey sum bólkur kappast um tað, tí tað er tað einasta tey kunnu fáa – eisini sjálvst um tey eru faklærd

flytatar. Tað er íkomið við at ALS hevur verið á kvøldskúlanum og kunnað seg um førleikar og arbeiðsáhuga millum útlenskar tilflytatar, og tað hevur so staðið tilflytarum í boði at koma á ALS til eitt meiri persónligt starvsprát. Fleiri hava víst áhuga, og royndirnar hava verið góðar. ALS kundi tí verið tann stovnurin, sum hevur CV skrásett og sum tilflytatar venda sær til fyri at koma í starvsvenjing.

Fyri at fáa nýtt førleikararnar hjá tilflytarum og fyri at fáa eina starvsvenjingarskipan at virka eftir sínum endamáli, so eigur kommunan at skunda undir landsmyndugleikarnar, soleiðis at útbúgvingar, tiknar í øðrum londum, verða mettar og virðisettar, og møguligar kravfestingar gjørdar, ið áseta, hvat skal til (útbúgving, supplerandi skeið ella starvsvenjing) fyri at tær verða viðurkendar heilt ella partvís.

5.3. Málundirvísing

Skapa (fortreytir fyri) munadygga málundirvísing

At duga málið í fremmanda landinum er ikki einsamalt nóg mikið til at tryggja væl eydnaða integratión. Hinvegin er tað eyðvitað og væl dokumenterað, at dugir tú málið, so eru fortreytirnar fyri væl eydnaðari integratón betri. Tí eigur kommunan í mest møguligan mun at virka fyri, at útlensku tilflytatararnir verða eggjaðir at læra føroyskt og fáa best møguligu fortreytir til tess.

Tórshavnar kommuna eigur at umhugsa at gera tað til eitt krav, at børn skulu á dagstovn, um tey annars eru heima, men ikki mennast í samsvari við tað, ið svarar til aldurin. Kommunan eigur eisini at strongt á landsmyndugleikarnar at gjørt tað til eitt krav, at vaksnir, útlenskir tilflytatarar skulu hava undirvísing í føroyskum máli og føroyskari mentan.

Í verandi støðu hevur kvøldskúlin grundleggjandi málundirvísing fyri tilflytatarar. Talan er um 400 tíma skeið; undirvíst verður trýggjar ferðir um vikuna, og skeiðið varir sostatt 20 vikur. Tað er eitt stig sum kvøldskúlin hevur tikið í samstarvi við Tórshavnar Kommununi, ALS og Mentamálaráðið. Áhugin er stórur, tí skeiðið er altíð fullteknað.

Eftirsum talan er um dagskeið, so koma tey, sum eru í arbeiði, í tvístøðu, og tað eru tey, sum gevast at arbeiða fyri at luttaka í skeiði. Málundirvísingin er so týðandi fyri einstaka tilflytaran, at kommunan – saman við viðkomandi pørtum – eigur at gera sítt til at fáa í lag eina skipan, sum ger tað møguligt fyri tey, sum arbeiða, at ganga til málundirvísing uttan lønarmiss. Eisini eigur ein kvøldflokkur at verða umhugsaður fyri tey, sum arbeiða, men ikki kunnu ganga til dagundirvísing.

Viðvíkjandi sjálvari málundirvísingini hjá kvøldskúlanum, so eru allir næmingar í sama flokki, uttan mun til førleikar teirra. Summi duga eitt sindur føroyskt, summi als einki føroyskt, summi duga enskt og onnur ikki; tað eru eisini tey, ið ikki duga (at brúka) látinsku bókstavirnar. Hetta er trupul og darvandi undirvísingarstøða. Í hesum sambandi eigur at vera umhugsa at økja játtanina til kvøldskúlan, soleiðis at hann kann hava *tveir* flokkar í grunðskeiðnum, ein fyri tey, ið so ella so eru væl fyri at læra, og ein fyri tey, ið eru verri fyri.

5.4. Kunning og ráðgeving

Taka stig til kunningardag

Tað er sera umráðandi, at útlenskir tilflytarar kenna síni rættindi og sínar skyldur, og esini kenna tær skipanir, sum eru viðkomandi fyri teir. Samrøður við tilflytarar siga mær, at vitanin um føroysk viðurskifti hjá mongum er ógvuliga avmarkað, eisini sjálvst um tey hava búð her leingi og enntá eru á arbeiðsmarknaðinum.

Kommunan eigur at taka stig til ein kunningardag fyri útlenskar tilflytarar. Kunningardagurin eigur at verða fyriskipaður saman við pørtum, ið hava vitan um viðkomandi viðurskifti: Útlendingastovuna, Vinnuhúsið, fakfeløg, Kvinnuhúsið, ALS, Almannastovuna o.fl. Kunningardagur átti at verið regluligt tiltak, 1-2 ferðir um árið, bæði við framløgum og meeting points o.l.

Kunning um kunning

Kommunan hevur væl av kunningartilfari á enskum, bæði skrivligt tilfar og eina heimasíðu við upplýsingum á enskum. Tað letur kortini til, at tað eru mong, sum ikki eru greið yvir tað. Kommunan eigur at leggja størri dent á at kunna um, at hetta tilfar finst. Hetta kann gerast í sambandi kunningardagin, sum er nevndur omanfyri, men eisini eigur t.d. kvøldskúlin at kunna um hetta, eftirsum starvsfólk har hava regluligt og kanska eisini mest persónliga sambandið við útlensku tilflytararnar.

Fáa í lag 'corner' fyri útlendingar á Snarskivuni

Útlenskir tilflytatarar sakna eitt stað at venda sær til, tá ið teir hava brúk fyri ráðgeving. Fleiri seta seg í samband við Útlendingastovuna, men hóast ein av upgávuunum sambært heimasíðuni hennara er *”at vegleiða um viðurskipti hjá útlendingum í Føroyum”*, so hevur hon ikki orku at virka nøktandi sum ráðgevingarstovnur. Tí eigur Snarskivan at verða førleikament við serligum atliti til at ráðgeva útlenskum tilflytarum. Hon skal kunna upplýsa um grundleggjandi viðurskipti (rættindi og skyldur) og annars kunna vísa til rætta staðið at venda sær fyri at fáa fullgóða ráðgeving. Hetta krevur sjálvsagt eisini góðan málførleika í enskum; tá ið annað mál krevst til tess at samskipta, eigur tulkatænasta at vera tøk. Havandi í huga, at útlendingar kanska kunnu vera meiri smædnir og kanska eisini sperdir, so eigur tað at vera møguligt at veita hesa ráðgeving í einrúmi.

5.5. Mentorskipan

Taka stig til sjálvbodna mentor-skipan

Flestu fólk, ið flyta til eitt nýtt land, hava ein áhuga í at kenna staðið og at knýta sambond. Tað er náttúrligt, at tey leita sær kunning hjá almennum stovnum, eitt nú hjá teirri kommunu, tey flyta til. Tað er kortini mark fyri, hvussu persónligt slíkt samband verður. Tað er eisini munur á at fáa ávísa upplýsing (t.d. at fáa at vita, at man skal fara til ávísan stovn ella at skattaskipanin virkar so og so, o.s.frv.) og so at brúka hesar upplýsingar í verki. Tað er mangan lættari sagt enn gjørt. Í slíkum førum kann vera hent at hava ein persón, ið tú kanst stuðla teg til.

Tí eigur kommunan at taka stig til sjálvbodna mentor-skipan. Ein mentorur er ein, ið bjóðar seg fram til at hjálpa útlenskum tilflytara at finna seg til rættis á ymiskan hátt. T.d. taka fyrsta stigið út í eitt nýtt sosialt umhvørvi (ítróttarfelag, á foreldrafund) ella bara greiða nærri frá hesum umhvørvum. Ella at greiða frá fyrbrigdum, sum tilflytarin varnast og undrast á í nýggja landinum. Ella at hjálpa við ein-umhvørjum, t.d. sjálvuppgávu ella at fáa avtalu í lag.

Mentor-skipanir eru kendar aðra staðni, eitt nú í Danmark, og roynast væl. Tað er umráðandi, at hon er sjálvboðin, og eisini livir sítt egna lív. T.d. er einki, ið forðar fyri, at mentorar samstarva og skipa fyri felagstiltøkum við ávísam innihaldi, t.d. kunning um ávíst evni ella ’møt einum havnarfólki’. Ella at víðka hana til at eisini at fevna um íverksetan. Týðningarmesta uppgávan hjá kommununi verður at taka stig til skipanina og at kunna um hana, og at hjálpa til við hølum, kunningartilfari o.ø.

5.6. Tilgongdir og tilfar í sambandi við familjusamanförd børn

Taka stig til at gera serstakar tilgongdir og serstakt tilfar í sambandi við familjusamanförd børn

Fleiri og fleiri børn flyta hendan vegin í sambandi við familjusamanføring. Tá er ofta talan um børn, sum longu eru í skúlaaldri, og tey fara eyðvitað beinleiðis í skúla. Hesi børnini duga als ikki føroyskt, koma beinleiðis frá aðrari mentan og kunnu hartil eisini verða strongd orsakað av, at tey eru flutt frá familju og vinum og kendum umhvørvi. Tey eru sostatt í heilt øðrvísi støðu enn børn, sum eru fødd her ella komin higar væl fyri skúlaaldur. Eins og onnur børn, so skulu tey eisini til skúlasjúkrasystur, og – eins og við øðrum børnum – so kann henda, at tey verða víst til sernámsdepilin og sosialu myndugleikarnar (barnavernd, Gigni).

Sama hvat av hesum øllum, vit tosa um, so verður í hesum førum farið um hesi børn eins og um føroysk børn við serligum tørvi. Samanfórdu børnini fáa tilboð um málundirvísing, sum er 30 tímar; harumframt kann søkjast um fleiri tímar, um tað verður hildið neyðugt (í mesta lagi 120 tímar). Men tilfarið og undirvísingarskráin er tað sama sum verður brúkt til *føroysk* børn, ið hava brúk fyri eyka málundirvísing. Støðan er tann sama á sernámsdeplinum. Tilfarið, ið skúlasjúkrasysturarnar brúka er eisini tað sama, sum føroysku børnini fáa. Eisini sosialu myndugleikarnir hava stórt sæð somu tilgongd til hesar næmingar sum til føroyskar í somu støðu, og tilfarið er tað sama.

Starvsfólkini á hesum stovnum ivast í , um tað er nøktandi í mun til tørvin hjá hesum børnum. Tí eigur kommunan at gera vart við trupulleikan, soleiðis at viðkomandi partarnir gera fakligar tilgongdir, ið eru betur eignaðar til avbjóðingina við familjusamanfördum børnum. Ein partur av hesum er eisini at síggja til at serstakt, hóskaði tilfar verður gjørt, har tað er ein kommunal uppgáva, og – í teimum førum, tað ikki er ein kommunal uppgáva – at skunda undir viðkomandi myndugleikar.

5.7. Tvørmentan

Kommunan skal eggja til eitt opið, tvørmentað umhvørvi

Tvørmentan er ein styrki, men kann eisini vera ein avbjóðing. T.d. kunnu misskiljingar standast av, at partarnir ikki skilja hvønn annan málsliga, men eisini orsakað av stórum mentanarmunum. Serliga sosiala deild, barnagarðar, Gigni og skúlar hava upplivað slíkar misskiljingar. Tað kann vera í sambandi við praktisk gerandisviðurskifti sum t.d. viðvíkjandi týðninginum av at hava klæðir, sum hóska til

veðrið, ella innihaldið í matpakki; ella tað kann vera samskipti, har foreldur siga seg hava skilt eina ávísa kunning, men har starvsfólk kenna seg at kalla vís í, at tað hava tey ikki. Eisini kann talan vera um samband millum børn og foreldur, ið víkja so nógv frá tí, sum vit eru von við, at starvsfólk umhugsa, hvørt talan er um eitt mál fyri sosialu myndugleikarnar. Spurningurin er, hvussu man fyriheldur seg í slíkum førum.

Tilmælið er, at kommunan á øllum stovnum skapar eitt tvørmentarligt umhvørvi, har høvuðseyðkenniini eru opinleiki mótvegis mentanarmunum, viljin at undrast og at gera vart við tað í beinleiðis samskipti (óneyðugt at siga, so merkir opinleiki ikki neyðturviliga góðtøka av øllum munum, og als ikki síkum, ið fara um lógarmark). Umframt at gera hetta í beinleiðis gerandissamskipti, so eigur tað eisini at verða gjørt á felagstiltøkum á hvørjum stovni sær (ella fleiri í felag). Ein náttúrligur táttur í hesum sambandi er førleikamenning av starvsfólkum (námsfrøðingum, lærarum, sosialu deild o.ø.), ið kann fremjast við skeiðum o.l. um tvørmentan, tvørmentarligt samskipti o.l.

5.8. Integratiósskrá

Eitt, sum gongur aftur, tá ið tosað verður við útlendingar, er hetta, at stuðulin til at fóta sær í Tórshavnar kommunu ikki er samskipaður. Tað er vert at umhugsa eina integratiósskrá fyri hvøn einstakan tilflytara. Eyðvitað er stórir munur á, hvat tann einstaki útlendski tilflytari hevur tørv á. Einstaka skráin eigur um so verður at vera grundað á eina meting av tørvinum hjá hvørjum einstakum. Umframt málskeið eigur skráin at fevna um miðvísa upplýsing um viðkomandi viðurskipti, mentor-tilknýti, arbeidstilboð/starvsvenjing. Nú integratiósráðgevi er settur á Útlendingatovuni er tó mest realistiskt at bíða við eini lidnari integratiósskrá, til eitt útspæl er komið haðani, so integartióntiltøk kunnu verða framd í munadyggum samstarvi millum lands- og kommunalar myndugleikar.

6. Niðurløga

Tilmælini í hesi frágreiðing eru grundað á tað taltílfar og tær samrøður, sum eru gjørdar í sambandi við verkætlanina. Samandráttur av bæði tilfari og samrøðum eru lögð við sum skjøl til frágreiðingina.

Á hesum stað skal eg seta fram nakrar samanfatandi viðmerkingar, ið binda saman kanningartilfarið og tey tilmæli, sum eru skotin upp.

Føroyar hava – mótsett flestu øðrum londum – eitt einastandandi gott útgangsstøði fyri at lima útlenskar tilflytarar inn í samfelagið. Ikki-norðurlenskir tilflytarar er eitt lutfalsliga nýtt fyrbrigdi, og flestu teirra hava longu tá ið tey koma eitt sterkt tilknýti í Føroyum, antin tí tey koma higar at íðka ítrótt ella tí at tey eru gift føroyingi².

Hetta kennist eisini, tá ið tú hevur samband við tilflytararnar. Yvirhøvur eru fólk væl nøgd við tilveruna sum borgarar í Tórshavnar kommunu. Eitt eyðkenni, sum kemur púra greitt fram í øllum samskipti við flestu av hesum fólki, er eitt sera sterkt ynski og ein sera stór motivatióin til at vilja gerast partur av samfelagnum – at kunna seg um tað, at vilja fáa arbeiði og vera sjálforsyrgjandi og at vilja læra føroyskt.

Hetta er eitt tilfeingi í sær sjálvum. Tí eigur Tórshavnar kommuna at gera sítt ítarsta fyri at skapa karmarnar fyri integratióin, so tíðliga og so væl sum til ber. Jú oftari tilflytarar uppliva forðingar ella avmarkingar, ella at smáir trupulleikar ikki verða loystir, tess størri er vandin fyri, at tey missa áráðið. Hetta kann eisini venda einum positivum hugburði til ein negativan.

Hetta at útlenskir tilflytarar hava tilknýti til eitt føroyskt nærumhvørvi kann eisini í ávísan mun vera ein vansi: Nærumhvørvið loysir ella leggur upp fyri trupulleikum, og tað er í gott í sjálvum sær, men hinvegin er tað óheppið, um avbjóðingar, ið av røttum áttu at verðið tiknar upp í almennum høpi, ikki eru kendar í politisku skipanini.

At so er, er so mikið meira spell, tá ið havt verður í huga, at *øll* tey starvsfólk, ið samrøður eru gjørdar við, taka avbjóðingarnar í sambandi við útlenskar tilflytarar í sera stórum álvara: Tey vilja fegin hava fullgóðan kunnleika á økinum og eru ógvuliga upptikin viðgera ymsu støðurnar 'rætt'.

---

² Hetta skal samanberast við (fyrirverandi) hjálandaveldi, hagar fólk úr (fyrirverandi) hjálandunum hava leitað í stórum tali samstundis, og við t.d. lond (eitt nú Danmark), hagar fólk hava leitað í stórum tali og í senn, tá ið boð hava verið eftir arbeiðsmegi, og við stórt tal av flóttafólki, ið koma til eitt land samstundis. Í øllum hesum førum er sambandi við fólk í tilflytingarlandinum lítið og einki í útgangsstøðinum, og hevur tað við sær heilt aðrar fortreytir fyri integratióinpolitikki og -tílkum

Tað er lítil ivi um, at tilflytarafyribrigdið verður ein fastur partur av framtíðar Føroyum, og helst verður talið av tilflytarum at vinda uppá seg. Verður rætt atborið, so er talan um tilfeingi, ið kann gera eitt nú Tórshavnar kommunu til eitt meiri fjølbroytt stað, og sum eisini kann vera til gagns í búskaparligum høpi. Útgangsstøði eigur at vera, at Tórshavnar kommuna grundar sín politikk á altjóða mannarætti, og at tikið verður væl ímóti teimum útlendingum, sum velja kommununa sum teirra stað at skapa sær eina tilveru.

Sum tilmælini vísa, so eru ítøkilig avbjóðingar kommununnar í sambandi við integratióin sera ymiskar. Nøkur av tilmælunum snúgva seg um at taka stig til og eggja til ávís tiltøk, og sum tískil kostar kommununi einki ella at kalla einki. Í summum førum er talan um at gera og breiða út upplýsingartilfar; í flestu førum kann kommunan gera hetta sjálv, og kostnaðurin er avmarkaður, og nyttuvirðið lutfalsliga stórt.

Í øðrum førum er talan um meiri samansettar avbjóðingar, í summum førum eisini slíkar, ið fevna um fleiri stovnar (viðhvørt eisini landsstovnar), og sum tískil eisini krevja samstarv og semjur, og sum kunnu vera kostnaðarmiklar. Týðningurin av hesum tiltøkum kann valla yvirmetast, t.d. í sambandi við sosialar avbjóðingar í familjum, arbeiðsmarknaðartilknýti ella málundirvísing.

Tað er orsök fyri at leggja dent á vansan, um útlendingar ikki sum skjótast eftir at teir eru komnir fáa fortreytir at skapa sær eina tilveru í samsvari við teirra evnir og førleikar og á jøvnum føti við onnur. Verða evnir og tilfeingi ikki 'forloyst', so útlendsku tilflytararnir systematiskt *ikki* fáa førleikasvarandi avbjóðingar og ábyrgdir, so er vandi fyri, at tey verða og kenna seg marginaliserað av órøttum. Verður hetta at ganga í arv, so eru útlit fyri einum framtíðar samfelag við A- og B-borgarum, har teir seinnu hava tað (í flestu førum sjónliga) felags, at teir eru eftirkomarar hjá útlenskum tilflytarum.

'SKJØL'

A. Samandráttur av spurnarkanning

Tíðliga varð avgjørt, at grundarlagið undir kanningini og tilmælunum skuldi vera *bæði* samrøður við útlendingar og aðrar viðkomandi aktørar *og* ein spurnarkanning millum útlendingar. Kanningin er gjørd av Gallup Føroyar.

Slag av kanning og arbeiðsgongd

Talan er um eina kanning, grundað á telefonsamrøður við útlendingar. Spurt verður partvís um faktuel viðurskifti, og partvís um teirra royndir ella meiningar um ávís, viðkomandi viðurskifti.

Spurningarnir eru gjørdir av verkætlanarleiðaranum í samráð við Gallup Føroyar. Grundað á trý kritería gjørdi KT-deildin hjá kommununi lista yvir teir útlendsku borgararnar, sum viðkomandi var at ringja til. Kritería vóru, at talan skuldi vera um 1) útlendskar ríkisborgarar 2) ið vóru 18 ár ella eldri og 3) fluttir til kommununa í 2003 ella seinni. Seinasta kritería var valt fyri at fevna um fólk, sum hava búð her so mikið stutt, at tey eru viðkomandi, tá ið talan um integratióntiltøk.

At einans ikki-norðurlendstur ríkisborgaraskapur er kritería hevur í minsta lagi tvinnar vansar. Annar er, at fólk úr øðrum londum, sum hava fingið danskan (ella annan norðurlendskan) ríkisborgaraskap, ikki koma fram í yvirlitinum. Hin er, at hóast fólk hava ein ávísan ríkisborgararétt, t.d. bretskan, so kunnu tey hava annan tjóðskap, t.d. keneyanskan.

Ringt var til útlendsku borgararnar í summar, uml. 20. juni-31. juli 2015.

Tal av útlendingum og luttøka í kanning

Talið av útlenskum ríkisborgarum í kommununi, sum eru eldri enn 18 ár og fluttir higar í 2003 ella seinni, er um 260.

Tá ið telefonkanningin varð gjørd, eydnaðist bert at fáa svar frá 61 fólkkum, sum svarar til 23,5 prosent. 23 prosent er eitt rættiliga lágt tal, ið stórliga avmarkar virðið í kanningini. Í fyrsta lagi er at siga, at 23 prosent er eitt lágt tal í sjálvum sær; størsta svarprosentíð, tá ið tað kemur til ríkisborgarabólkar, er 33,3% (bert teir taldir við, har samlaða talið av útlendingum er tvísiffrað). Tá ið so smá tøl aftur verða skift sundur á fleiri variablar, gerast tøluni sera smá og mugu takast við fyrivarni. Tað er eisini

merkisvert, at nógvar av teimum avbjóðingunum, ið verða nevndar av útlendsku tilflytarunum í samrøðunum, bara í lítlan mun síggjast aftur í svarunum í spurnarkanningini.

Umframt at spurningur kann setast við, hvussu umboðandi kanningin er fyri hvønn ríkisborgarabólk sær, so er hon helst heldur ikki umboðandi fyri heildina av útlendingum. Hetta kemst av, at hóast tað ikki er eftirkannað, so er tað mangt, ið bendir á, at svarini eru lagghøll geografiskt, eftirsum tað letur til at flestu, sum svarað hava, eru eystureuropearar.

Úrslit

Ríkisborgaraskapur, aldur og hjúnastøða

Av teimum, sum svaraðu, vóru tey flestu úr Teilandi (14,8 %), Polandi (11,5 %) og Rumenia (9,8 %). Av teimum, sum svaraðu, vóru tey flestu í aldrinum 25-39 ár (50,8 %), meðan 26,2 % vóru 40-49 ár. Nógvar tey flestu av teimum, sum svaraðu, vóru gift (70,5 %) ella búðu saman við maka (14,8 %); 4,9 % vóru fráskild og 9,8 % vóru stök). 80,8 % av teimum gift/sambúgvandi høvdu føroyskan maka, meðan 19,2 % høvdu maka úr teirra egna landi.

Børn

31,1 % av teimum spurdu hava eingi børn. Tey flestu av hinum hava eitt barn (32,8 %) ella tvey (26,2 %), og so eru hendingar, ið hava fleiri. Tey flestu, sum koma higar, hava ikki børn við sær (73,8 %). Tey flestu, sum hava havt børn við sær, hava eitt (14,3 %) ella tvey (9,5 %). Av teimum, sum hava børn, hava 19% einki barn fingið síðani tey fluttu higar (t.v.s. hava bert tað ella tey børnini, tey høvdu við til Føroya), 43 % hava fingið eitt barn, síðani tey fluttu higar, 26 % hava fingið tvey, og 7 og 5 % hava fingið ávikavist 3 og 4 ella fleiri. Av teimum, sum hava børn, hava 23,8 % eitt barn í aldrinum 0-2 ár, 40,5 % hava eitt barn í aldrinum 3-6 ár, meðan 9,5 % hava tvey børn í hesum aldri; 28,6 % hava eitt barn í aldrinum 7-15 ár, meðan 9,5 % hava tvey børn í hesum aldursbólki.

Uppihaldsloyvi

44,3 % svaraðu, at tað vóru eingir trupulleikar í sambandi við at fáa uppihaldsloyvið. Ein lítil helvt (47,5 %) er á einum máli um, at tað tekur drúgvu tíð at fáa uppihaldsloyvið avgreitt. 21,5 % upplivdu

gongdina við at fáa uppihaldsloyvið sum ørkymland. Einans 18% svaraðu, at starvsfólkini vóru sera beinasom.

Útbúgving

Tá ið tað kemur til útbúgvingarstøði høvdu 16,4 % einans grundskúla, 16,4 % miðnámsútbúgving, 16,4 % handverkaraútbúgving, og 44,3 % høvdu universitetsútbúgving.

Arbeiði

Av teimum, sum svaraðu, høvdu 67,2 % arbeiði fulla tíð, 21,3 % arbeiddu niðursetta tíð (tilsammans 88,5 %), meðan 11,5 % ikki arbeiddu. Av teimum, sum høvdu arbeiði, høvdu 68,5 % ikki nyttu av sínum útbúgvingum ella royndum, meðan hini 31,5 % høvdu tað heilt (25,9 %) ella partvís (5,6 %). Tá ið spurt var, um fólk vóru nøgd við teirra arbeiði, vóru tey flestu væl nøgd (42,6 % góvu mesta stigatal (7) fyri nøgdsemi, 26,9 % góvu 6, og 18,5 % góvu 5), meðan nøkur fá vóru ónøgd. 61,1 % høvdu ikki ynski um annað starv, meðan 35,2 % kundu hugsað sær eitt annað starv.

Nøgdsemi við tilveruna í Føroyum/Tórshavnar kommunu

Spurd um, hvussu nøgd tey eru við tilveru teirra í Føroyum, svara 75,4 % at tey eru væl ella sera væl nøgd; tey flestu vísa til, at her trygt og at fólk eru fyrikomandi. At kalla eingin er illa nøgdur. Hetta samsvarar eisini væl við, at 78,7 % kenna seg viðurkend í Føroyum; 19,7 % kenna seg ikki viðurkend. Havandi í huga stóra partin, sum kenna seg viðurkend, er áhugavert, at tað er ikki bara líkatil at verða viðurkendur: Á einum stiga frá 1 (= sera torført) til 7 (= sera lætt) eru tað einans 14,8 %, ið geva 7 stig; nógv tey flestu – 55,1 % tilsammans – geva antin 4 ella 5 stig.

Málførleiki

Sambært kanninginini skilir reiðiliga helvtin (57,6 %) føroyskt væl ella sera væl: Á einum stiga frá 1 (= als einki) til 7 (= sera væl) geva 31,1 % 5 stig, 18,0 geva 6 stig og 8,2 % geva 7 stig. Hetta merkir so eisini, at 42,6 % hava trupult við skilja føroyskt. Tá ið tað kemur til at tosa føroyskt eru samsvarandi

tølini 41,1 %, sum duga væl, meðan smá 60% klára seg illa ella als einki duga. Hendingur sigur seg duga sera væl at skriva, meðan reiðiliga 80% duga illa ella als ikki.

Málundirvísing

Av teimum, sum svaraðu, eru tað 32,8 %, sum als ikki hava luttikið í málskeiði í føroyskum. 60,7 % hava gingið á kvøldskúlanum, meðan 18 % siga seg hava luttikið á øðrum skeiði (samalt gevur hetta fleiri enn 100 %, ið bendir á, at summi hava luttikið í báðum støðum). Tá ið tað kemur til nøgdsemi viðvíkjandi undirvísingini í føroyskum, er tað merkisvert at síggja spjaðingina í metingunum. Á einum stiga frá 1 (= sera ónøgd/ur) til 7 (= sera nøgd/ur) geva ein lítl helvt antin 5, 6 ella 7 stig, meðan 42,8 % eru ónøgd í ymiskan mun. Viðmerkingarnar vísa, at tað eru ymiskar orsøkir til ónøgdina, eitt nú knýttar at undirvísarunum (uppmøting/fyrirreiking, ella hugburður til føroyskt = 'gamalt føroyskt', ella fak-pedagogiskt val = ov nógv mállæra, heldur enn praktiskar venjingar), at ov lítlum tímatali, at ov stórum muni í fortreytum næminganna og vantandi móguleika at fáa framhaldsskeið. Svarini er bera brá av, at talan er um eitt nýtt øki, ið skal finna eitt innihald og eina legu, og helst eisini størri játtan. Allir næmingar ynskja fleiri enn teir verandi 400 tímarnar, ein lítil fimtingur ynskir fleiri enn 700 tímar (t.d. høvdu 800 tímar yvir tvey ár a 40 vikur svara til 10 tímar um vikuna).

Barnaansing

Ein lítl helvt av teimum, sum svaraðu, hava eitt barn í barnagarði ella dagrøkt og nøkur fá hava tvey. 38 % hava ikki børn í dagrøkt. 76,9 % av teimum 26, sum hava børn í kommunalari røkt, luttaka á foreldrafundum, hini 23,1 % ikki. Nógv tey flestu uppliva ikki málsligar forðingar á hesum fundum (80,8 %), meðan hini uppliva málsligar forðingar. 31,8 % ynsktu, at tey kundu havt ein tulk til foreldrafundirnar, hini ikki. Eftir kanningini at døma uppliva útlendsku foreldrini ikki, at tað er ein mentanarlig kluft millum tey og starvsfólkini í barnaansingini, eftirsum heili 96,2 % svara hesum spurningi noktandi. Hetta speglast í einum rættiliga stórum nøgdsemi við barnaansingina: Á einum stiga frá 1 (= sera ónøgd/ur) til 7 (= sera nøgd/ur) geva 42,3 % fult stigatal, 34,6 % geva 6 stig og 19,2 % geva 5 stig; eingin gevur færri stig.

Skúli

17 (ella 40 %) av teimum, sum svaraðu, hava børn, sum ganga í skúla ella fara í skúla í summar. Tey flestu av hesum (76,5 %) siga seg ikki tørva kunning um skúlaviðurskifti á enskum, og eins nógva siga seg ikki hava tørv á tulki í sambandi við foreldrafundir.

Snarskivan, TK-heimasíðan o.a.

Viðvíkjandi almennari kunning frá Tórshavnar kommunu er tað merkisvert, at 34,4 % av teimum spurdu als ikki vistu um Snarskivuna; onnur (11,4 %) vistu um hana, men høvdu ikki nýtt hana. Av teimum, sum nýttu hana, vóru stórt sæð øll væl nøgd.

62,3 % hava leitað sær kunning á heimasíðuni hjá Tórshavnar kommunu, 36,1 % hava ikki. 42,6 % vistu ikki, at sumt av kunningini finst á enskum á heimasíðuni. Tey spurdu eru ikki ónøgd við síðuna, men heldur ikki upp í loft, tá ið tað kemur til nøgdsemi: Á einum stiga frá 1 (= sera ónøgd/ur) til 7 (= sera nøgd/ur) geva 31,6 % av teimum spurdu 5 stig, 26,3 % geva 6 stig, og 13,2 % geva 7 stig.

Tey spurdu halda yvirhøvur, at vælkompakkin frá Tórshavnar kommunu átti at verið á enskum, og skuldi m.a. havt ein lista við telefonnumrum og adressum, sum eru týðningarmikil fyri tilflytarar, eins og hann skuldi greitt frá um rættindi og móguleikum hjá tilflytarum.

B. Samrøður (samandráttir)

1. Skúlastjórar

Samrøðan skuldi serliga snúgva seg um tilboð til børn í samanførdum familjum, t.d. 1) eru nøkur tilboð til tey 2) er okkurt, sum tit halda, at kommunan eigur at gera 3) hvørjar mannagongdir eru á økinum og 4) hvørjar eru avbjóðingarnar fyri skúlan og fyri næmingarnir?

Málundirvísing

Skúlarnir kunnu søkja um játtan frá mentamálaráðnum til málundirvísing. Teir kunnu fáa 30 tímar, men skúlastjórararnir eru á einum máli um, at tað er ikki nóg mikið. Teir kunnu søkja um fleiri tímar, um tørvur er á tí (onkur hevur fingið upp til 120 tímar). Tørvurin hjá hvørjum einstøkum barni valdast m.a. hvussu gamalt, tað er, tá ið tað kemur higar, men eisini fortreytir annars, men tað er ikki í øllum førum, at 120 tímar eru nóg mikið heldur.

Transnationalisma

Eitt trupulleiki, sum summi av teimum hava nevnt (serliga um børn, sum koma her sum familjusamanførd), er sokallað trans-nationalisma, t.v.s. hetta at tey hava sera tætt samband við heimlandi og samsvarandi minni samband við meirilutan í landinum, tey koma til – í hesum føri við føroyingar. Tað er sjálvsagt væl skiljandi, men tað er ella kann samstundis vera ein forðing, tá ið tað kemur til at læra seg føroyskt mál og føroyska mentan. Spurningin er, hvussu man loftar hesum trupulleika og fær tilboðið í mest møguligan mun at virka eftir sínum endamáli, t.v.s. at fáa hesi børn at at verða fult integrerað í skúlanum og samfelagið.

Foreldraviðtalur og mentanligir ymiskleikar

Tað kemur onkuntíð fyri, at útlenska foreldrið ikki tosar føroyskt og heldur ikki enskt, ella at bæði eru útlendingar. Tað ger tað ringt at samstarva, og onkur av skúlaleiðarunum hevur goldið fyri tulk í samband við viðtalu. Skúlamentanir kunnu vera sera ymiskar. Tað er umráðandi, at útlensku børnni skilja føroysku skúlaskipanina og –mentanina fyri at kunna fylgja við, og tað er ikki minni umráðandi fyri útlenska foreldrið/foreldrini til tess at tey kunnu hjálpa teirra børnum. Hetta er ein stór avbjóðing fyri allar partar.

Landið/kommunan hefur eisini eina ábyrgd

Skúlastjórnir heita á myndugleikarnir um at orða ein integratiónspolitikk, so at man hefur okkurt at arbeiða eftir. Á skúlaøkinum verða somu arbeiðshættir brúktir – ikki bara fakliga, men eisini sosial-pedagogiskt – í sambandi við útlendsk børn sum í sambandi við føroysk børn. Sama er galdandi, tá ið talan er um at taka sosialu deild/barnaverndina inn í eitt mál. Í øllum hesum viðurskiftum halda skúla-leiðarar, at tørvur er á vitan um rættu mátarnir verða nýttir ella onnur amboð høvdu verið rættari.

2. Sosiala deild

Barnaverndin, sum er partur av sosialu deild, møtir familjum, har bæði ella annað av foreldrunum er útlendskt. Í flestu førum er tað familjuráðgevingin, sum hefur samband við hesar familjurnar um teirra støðu. Størsti trupulleikin eru mentanarligu ymiskleikarnir, ikki minst tá ið tað kemur til barnauppal-ing. Kanska er ymiskt góðtikið har, sum tey koma frá, og men sum ikki vanligt ella góðtikið her, og í summum førum eisini ólógligt. Hetta kann vera stór avbjóðing fyri ráðgevingina.

Er talan um vanrøkt ella um harðskap, so leggur man sum myndugleiki sjálvsagt uppí málið eftir galdandi reglum. Í øðrum førum – har talan er um blandað hjúnarlag – er talan um ósemjur, sum standast av, at ymiskar mentanir umskarast og partarnir ikki skilja hvønn annan; tá er spurningurin, hvussu man handlar rættast í slíkum førum.

Eitt fyrbrigdi, sum man hefur lagt til merkis, er, at har talan er um útlendskar mammur, sum ikki eru væl fyri, so ávirkar tað børnini sera nógv. Um mammurnar eru í parløgum, har maðurin er domin-erandi, og tær ikki kenna síni rættindi sum borgarar, so ávirkar hetta børnini sera nógv, og tá noyðist barnaverndin í fleiri førum at leggja uppí.

Málførleiki kann eisini vera ein trupulleiki, tá ið tað kemur til útlendsk foreldur. Summi av teimum, sum ráðgevingin hefur havt samband við, skilja ikki enskt, og tað ger tað torført hjá ráðgevunum at samstarva við hesi foreldur. Onkuntíð hava hesi fólkinum tulk við sjálvi fyri at kunnu skilja, hvat tosað verður um.

Í ráðgevingini uppliva tey ofta ella hava varhugan av, at nógvir útlendingar ikki skilja skipaninar her. T.d. hvat barnaverndin er og hvørja funktión, hon hefur, men eisini skipaninir innan onnur, viðkomandi viðurskifti. Hetta er ein stór avbjóðing fyri starvsfólkinum á sosialu deild.

Dømi er um parløg, har (føroyski) maðurin siglir úti og útlenska mamman er heimagangandi og hevur barnið heima. Har hava tey lagt til merkis, at børnini ikki mennast málsliga og/ella sosialt. Í slíkum føri er barnaverndin noydd at leggja uppí og so at siga at noyða børnini á stovn fyri at mennast.

Sum nevnt eru mentannarmunir tað mest eyðkenda fyri tær avbjóðingar, ið ráðgevingin møtir í teimum førum, her er talan um. Tað, sum sosiala deild (familjuráðgevingin) hevur tørv á, er at læra um mentanarmunir, hvussu partarnir eiga at fyrihalda seg til hesar, og hvussu man best ráðgevur í slíkum førum.

Í teimum førum, har fólk ikki skilja føroyskar skipanir, er tað vónleyst at geva munadygga ráðgeving. Tørvur er á amboðum, ið gera tað lættari at formidla kunningina um viðkomandi skipanir; eitt hent amboð hevði í summum førum verið ein tulkaskipan.

3. Gigni

Gigni er sjálvstøðugur stovnur, sum hoyrir undir Heilsumálaráðið. Uppgávan hjá Gigni er at tryggja, at børn og ung hava tað gott, og at hjálpa foreldrum, sum hava børn, ið hava trupulleikar at dragast við.

Í Gigni koma tey ofta í samband við útlendsk foreldur gjøgnum skúla og barnagarð, tá ið mammurnar hava átt, ella um onkur heldur, at hesar mammur hava brúk fyri hjálp og ráðgeving viðvíkjandi børnum og barnauppalng.

Tey hava onkuntíð samband við familjur, sum koma her sum familjusamanförd, og ofta hava bæði barnið (børnini) og mammurnar brúk fyri vegleiðing. Gigni upplýsir hesar mammurnar um, hvussu man uppallir børn her heima, eitt nú um matmentan (íroknað matpakkar), og eisini um, hvussu man kann kombinera teirra matmentan og føroyska matmentan. Eisini verður upplýst um, hvørji klæðir hóska til føroyska veðurlagið.

Gigni kundi hugsað sær, at kommunan brúkti tey meira fyri at fáa samband við hesar mammurnar og børnini, tí tað vísir seg ofta, at tey møta trupulleikum seinni í skúlanum.

Familjusamanføring er vaksandi í Føroyum, og tað eru fleiri børn, sum koma hendan vegin í skúlaaldri og hava tørv á hjálp. Skúlarnir hava ikki serstøk amboð til hesa børnini. Gigni heldur ikki, at tað ein uppgáva hjá barnaverndini at loysa meiri generellar avbjóðingar, sum ikki eru óvanligar hjá foreldrum, ið flyta til annað land at búgva.

Tað er sum oftast ein spurning um at kunna útlendsk foreldur og (familjusamanfördu) børn um føroyska mentan og um, hvussu vit gera tingini í Føroyum. Í hesum sambandi heldur Gigni, at stovnurin kundi verið “the bridge” fyri hesar familjur. Nógvar av hesar mammunum eru einsamallar heima, tí maðurin siglir, og í fleiri førum hava tey ikki nøktandi stuðul, tá ið tað kemur til mál og mentan.

4. Almanastovan

Størstu trupulleikarnir hjá sosialráðgevarunum á Almanastovuni í hesum høpi eru máltrupulleikar. Tað eru fleiri av útlendingunum, sum koma á Almanastovuna, ið ikki duga enskt ella sum duga so mikið lítið av enskum, at man fær ikki samskipt við tey. Sosialráðgevarar hava eisini upplivað, at upplýsingarnar ikki verða formidlaðir rætt ella kanska heldur ikki loyalt, sjálvt um tey hava teirra føroyska maka við.

Almannastovan plagar viðhvørt at ringja til politistøðina fyri at fáa tulk ella aðra hjálp. Tað vísir seg ofta, at tað eru fólk sum kenna viðkomandi, ið kunnu vera millumlið, og tað er – ella kann vera – sera óheppið. Í einstøkum førum hava útlendingar havt síni egnu børn sum tulk, men tað er ikki góðtakiligt.

Sum Almanastova hava tey skylda at tryggja sær, at klientarnir hava fullgreiða vitan um teirra skyldur og rættindi. Tað er tó sera tíðum, at starvsfólkini ivast í, um klientarnir hava skilt tað, sum er farið fram.

Mong av teimum, sum koma á Almanastovunna eru úr Asia og Afrika, og tað eru oftast kvinnur, sum eru giftar í Føroyum. Í flestu førum koma tær í systemið, tí tær skulu skiljast. Í hesi støðuni koma hesa kvinnunnar ofta í trupulleikar: Tær kenna ikki skipanina, og við skilnaðinum missa tær sítt netverk. Áðrenn tær venda sær nakrastaðni við trupulleikum kenna tær seg tískil noyddar at finna onnur at geva sær ráð – og eisini at tulka, um tær eru óhjálpnar málsliga.

Viðurskiptini í Føroyum eru so smá, at tað er ikki nøktandi, at tulkarnir eru úr sama landi sum klientarnir og kanska hartil eru teirra vinfólk. Tað er heldur ikki virðiligt mótvegis klientunum, og Almanastovan heldur tí, at tað er neyðugt at skipa fyri serkunnleika innan tulkatænastu.

Tulkatænastan er ikki minst neyðug, tá ið neyugt er at senda tey til sálarfrøðing ella aðra ráðgeving. Tað er ikki lætt í teimum førum, har tey ikki duga enskt og heldur eingin tulkatænasta er tøk.

Eisini Almanastovan upplivir, at útlendingum í stóran mun vanta kunning um, hvussu føroyska samfelagið virkar og hvørji teirra rættindi eru.

5. ALS

ALS hevur nakrar tilflytarar í skipanini. Tilboðini eru tey somu fyri øll, tilflytarar sum føroyingar. Tað er sjálvandi trupult fyri tey, sum ikki skilja føroyskt, at koma skeið, sum er bara á føroyskum.

ALS tók nakað herfyri stig til at hava sokallað starvsprát fyri tilflytarar í Tórshavnar kommunu. Endamálið við átakinum var at læra útlendsku tilflytararnar og teirra bakgrund at kenna og at koma eftir, hvat arbeiði tey kundu hugsa sær. Fleiri fólk møttu upp hendan dagin, høvdu teirra CV við og høvdu samrøðu við starvsfólk á ALS.

ALS hevur ringt til ymiskar arbeiðsgevarar, og yvirhøvur hava teir allir verið positivir, tá ið tað kemur til at taka ímóti útendingum í starvsvenjing. Onkur av útlendsku tilflytarunum hevur fingið praktikk og onkur hendingur eisini starv.

ALS ætlar at halda fram við átakinum og at samstarva við kvøldskúlan í hesum sambandi. Eins og í hesum fyrsta førinum er ætlanin at fáa samband við útlendingarnar á kvøldskúlanum og kunna tey um móguleikan fyri starvspráti.

6. Tilflytarar úr afrikanskum londum

Afrikanarunum dáma væl at vera í Føroyum, men tað eru nøkur viðurskifti, sum tey hildu vera minni góð. Teimum dáma væl føroysku náttúruna, at tað er friðarligt at uppala børn og at fólk eru blíð.

Tey eru samd um, at málið at fyrst og fremst er málið ein trupulleiki.

Arbeidsmarknaður

Tað er ein stórir trupulleiki fyri útlendingar at finna fakarbeiði, ella arbeiði innanfyri teirra øki. Tey mugu sum oftast taka ófaklærd arbeiði, og tað eru tey ikki nøgd við. Tey fortaldu, at flestu útlendingar kappast um vaskiarbeiði her í býnum, og tey halda at tað er ikki virðiligt. Tey halda, at tey hava førleikar, sum ger tey til eitt tilfeingi fyri Føroyar, men man dugir ikki at brúka tey. Tey halda, at arbeidsmarknaðurin/-gevarar eiga at vera meira opin mótvegis teimum og tora at brúka tey, hóast tey ikki duga føroyskt.

Kunning

Tey gjørdu vart við, at tað vantar kunning fyri tilflytarar um, hvar og hvussu mann fær arbeiði í Føroyum. Tilfar á enskum manglar í Føroyum fyri at kunna útlendingar um arbeidsplass og hvar man finna tey. Um slík kunning finst, so er hon alt ov lítið sjónlig. Í staðin mugu tey ofta brúka netverk fyri at vita hvar, hvat og hvussu, tá ið tað kemur til kunning – eitt nú um arbeidsmarknaðin. Tað mugu fólk til, sum duga føroyskt, fyri at hjálpa teimum at finna arbeiði.

Útbúgving

Ofta hava fólkinu útbúgving heimanífrá. Trý av hesi fólkunum hava góðar útbúgvingar, men tey kunnu ikki brúka tær her í Føroyum, tí teirra teirra útbúgvingar eru ikki góðkendar her. Tey hava øll tann trupulleikan, at teirra útbúgvingar eru ikki góðkendar her, og eru samd um, at tað átti at verði gjørt okkurt fyri at loysa trupulleikan.

Kvøldskúlin – at læra seg føroyskt

Kvøldskúlatilboðið í føroyskum máli er sera væl móttikið, tí tey eru sera glað fyri at hava móguleikan at læra seg føroyskt har. Tey halda, at tað átti at vera eitt krav, at tilflytarar læra seg málið. Skeiðið, sum kvøldskúlin bjóðar, er 400 tímar, og tað er um dagin frá kl.12.45 til 15.00 (tríggjar ferðir um vikuna). Summi av teimum verða noydd at gevast at ganga á skeið, tí tað passar ikki við arbeiðstíðina. Nógv av teimum tímaløntu velja málundirvísingina frá, tí tey missa intøku, um tey ikki fara til arbeiðis. Tey halda at ALS, arbeiðsgevararnir og kvøldskúlin áttu at funnið ein semju, soleiðis at ALS kundi supplerað lönina, sum tey missa, meðan tey sita á skúlabonki. Tað hevði motiverað tey at fara í skúla, tí sum tað er beint nú, mugu tey antin velja at gevast at arbeiða ella at ikki læra seg føroyskt.

Samstarv við barnagarð og skúla

Mangir av tilflytarunum eru foreldur og hava børn í barnagarði og í skúla. Foreldrini sakna tætt samband við starvsfólkini fyri at kunna samskipta – bæði so tey sjálvi kunnu gera vart við eitthvørt og til at verða kunnað um teirra børn. Tey merkja, at fleiri starvsfólk eru afturhaldandi, tá ið tað kemur til at tosa enskt; tey ynskja eisini at fáa kunning (brøv) á enskum, og um barnagarðurin ella skúlin hevur ein heimasíðu, halda tey, at hon eisini átti at verið á enskum.

Summi av teimum, sum ikki duga væl føroyskt, hava trupulleikar, tá ið tað er foreldraviðtala, tí tey hava ongan at umseta fyri seg. Og til persónliga viðtalu mugu tey hava familju við ella onkran annan, sum tey kenna, um føroyski hjúnarfelagin (í flestu førum maðurin) ikki er heima, og tað er ikki nóg gott. Tey sakna eisini eina professionella tulkatænastu.

Tey halda eisini, at barnagørðum vantar ein pedagogikk, sum leggur dent á integratióin. Tað eru ymiskar mentanir at taka atlit til, og tí hevði vitan um hvønn annan verið gott. Ein loysn kundi verið ein kunningardagur, har tey verða kunnað gjølla um føroysku skipanina, barnamentan og barnamgarðsmentan, so tey vistu, hvussu ting verða gjørd í einum føroyskum barnagarði; samstundis kenna tey tað soleiðis, at tað er umráðandi, at starvsfólkini læra tey at kenna persónliga, men at tað ikki verður raðfest.

7. Kvøldskúlanæmingar úr ymiskum londum

Samrøðan var við uml. 20 næmingar, ið gingu til føroyskt á kvøldskúlanum. Tey eru øll frá ymiskum londum, íroknað eitt nú India, England og USA. Saman um tikið, so dámar teimum øllum sera væl at búgva í Føroyum og at vera Havn.

Tey sakna tó betri arbeiðsmøguleikar. Fleiri teirra hava góða útbúgving, men eru noydd at taka ófaklærd arbeiði. Tey ynskja at vera javnbjóðis føroyingum á arbeiðsmarkaðinum, og ynskja tískil eina skipan, ið kann meta um og góðkenna teirra útbúgvingar í føroyskum høpi. Harumframt eftirlýstu summi teirra, at starvslýsingar eisini eru á enskum.

Teimum dámdi væl uppskotið um, at kommunan í samstarvi við ALS og arbeiðsgevarar útvegaði teimum starvsvenjing innan teirra fakøki. Tað hevði givið teimum møguleika at brúkt teirra førleikar í einum føroyskum høpi, og harumframt hevði tað verið gott fyri sjálvsálitið.

Tey ynskja meiri upplýsing um føroyska samfelagið: Um skipanir/samfelagsstovnar, um arbeiði og arbeiðsmarknað, um skúla og skúlaskipanir, barnagarðsviðurskifti; eisini vildu tey ynskt, at meiri upplýsing var tøk á á enskum, teirra rættindi sum borgarar, umframt ein grundleggjandi kunning um kommununa og samfelagið sum heild.

Nógv av teimum halda eisini, at tað hevði verið gott við einari professionellari tulkatænastu, serliga tá ið man júst er fluttur higar og/ella um man hevur maka sum siglir.

Viðvíkjandi málskúlanum, so eru tey væl nøgd við hann, men tey kundu hugsað sær fleiri tímar. Tað átti at verið møguligt at gingið til málundirvísing í eitt ár, tí 400 tímar er ikki nóg mikið til at læra seg væl føroyskt.

8. Kvøldskúlin – leiðari og lærarar

Kvøldskúlin hevur málundirvísingartilboð fyri útlendingar, sum búgva í Tórshavnar Kommuna. Skeiðið er um dagin, og tað eru 400 tímar við framhaldandi skeið. Næmingarnir plaga at vera umleið 20 til hvørt skeið og tað er altíð fullteknað. Flestu næmingarnir eru kvinnur, giftar til Føroyar, sum eru úr Teilandi, Filipsoyggjum og Afrika.

Skeiðið er 400 tímar, og næmingarnir læra um mál, mentan og eitt sindur um føroyska søgu. Næmingarnir eru á ymiskum støði, og nøkur av teimum duga ikki enskt, og tað ger tað trupult – ikki bert fyri undirvísararnar, men eisini fyri teir næmingar, sum klára seg eitt sindur á føroyskum. Tað lækkar støðið á undirvísingi. Tað eru serliga næringar úr Teilandi, sum ikki kenna latínsku bókstavirnar, men bert teirra egnu, ið ikki eru stinnir í enskum.

Eftirsum man skal taka atlit til tey, sum eru málsliga ringast fyri, so verður undirvísingin skipað soleiðis, at man bæði hevur brúkt myndir og tilfar úr 'krabbabókini'.

Í flokkinum, sum byrjaði í mars, eru fleiri av næmingar við góðum útbúgvingum, men teir kunnu ikki brúka teirra førleika her í Føroyum. Sum oftast noyðast tey í ófaklærd arbeiði og fleiri eru ónøgd við hetta.

Nú í september mánaði byrjar eitt skeið í donskum fyri útlendingar; skeiðið fevnir um 60 tímar. Kvøldskúlin metir, at tað er stórir tørvur á skeiði í donskum, eftirsum brøv o.a., sum koma frá Udlendingarstyrelsen, eru skrivað á donskum. Ein onnur orsök fyri at hava undirvísing í donskum er fyri at kunna gera tað møguligt hjá útlendingunum at fara víðari fyri at taka ein útbúgving ella at supplera teirra útbúgving. Eisini vegleiðingar o.l., sum brúk er fyri bæði privat og í arbeiði, eru ofta(st) á donskum.

Sum støðan er nú, so gera starvsfólkini sær nógvar tankar á hesum øki. Jógvan Sørin, skúlaleiðari, og Bergljót av Skarði, lærari, halda bæði, at man átti at havt fleiri flokkar, alt eftir støðinum hjá næmingunum, tí ein støðisuppbýtt undirvísing hevði havt við sær, at allir næmingar lærdu meira og skjótari. Tey eru eisini á einum máli um, at man átti at havt eitt framhaldsskeið eftir grunnskeið í føroyskum. Fyri at hetta skal gerast veruleiki, krevst størri játtan frá Mentamálaráðnum.

9. Leiðarar á dagstovnum (økisfundur)

Talan var um økisfund í øki 2, og har vóru fimm barnagarðsleiðarar á fundi. Barnagarðarnir hava børn, har eitt av foreldrinum ikki er føroyskt, og eisini børn, hvørs foreldur bæði eru útlendingar.

Nógv varð tosað um, hvørjar avbjóðingarnar eru, hvat kann gerast betri, og hvussu tað eigur at verða gjørt. Tey vóru spurð um, hvussu samstarvið er og riggar, tá ið foreldrini ikki tosa/skilja føroyskt, eitt nú í sambandi við foreldraviðtalur.

Tey royna sum oftast at finna tulk, men tað er lættari sagt enn gjørt. Tey sakna tulkatænastu í Føroyum, soleiðis at barnagarðar kunnu venda sær til kommununa og boða frá, at tey hava brúk fyri tulki. Tað er ikki nóg gott, at tann føroyski makin skal tulka. Í mongum førum er tað eisini soleiðis, at mamman er einsamøll heima, tí maðurin siglir, so tá kunnu tey ikki hava viðtalu við mammuna. Onkur av starvsfólkunum hava eisini upplivað, at børnini hava verið brúkt sum tulkur, um talan hevur verið um sera umráðandi og hasterandi boð.

Kunningartilfarið, sum finst um barnagarð og dagrøkt, er bara á føroyskum (finst á kommununi), og námsfrøðingar plaga at fara ígjøgnum tað saman við foreldrum, sum ikki duga føroyskt. Tey eru á einum máli um, at kommunan eigur at at hava tilfar á enskum eisini viðvíkjandi barnagarðum, og kanska øðrum málum við. Kunningarskriv, sum barnagarðar plaga at senda út til foreldrini, eru altíð á føroyskum; eisini tey áttu at verið á enskum í hvussu er.

Starvsfólkini halda, at sjálvt tey foreldrini, sum duga væl at tosa enskt, kenna seg ikki sum ein part av felagsskapinum, tá ið alt er á føroyskum. Tey noyðast sjálvandi at læra málið, men – halda starvsfólkini – man eigur at taka atlit til tey, sum nýliga eru komin til Føroya og/ella sum eru við at læra seg málið.

10. Poul Michelsen/PM Pluss

Poul Michelsen stovnaði og eigur fyrirkona PM. Hann er 70 ára gamal og enn virkin í fyrirkonuni. Samrøðan við Poul er komin í lag, tí at hann hevur nógv útlendingar í starvi hjá PM.

Hvørji er hesi fólkini?

Poul heldur, at tað er bara ein sjálfvfygja, at man seta útlendingar í starv. Tey skulu eisini passa inn í okkara samfelag. Hann heldur, at tað er umráðandi, at vit fara væl um fólk, sum velja at flyta hendan vegin. Í sínum virki møtir hann ofta fólk við góðari útbúgving, men sum ikki kunnu brúka hana her, tí tey duga ikki málið ella tí teirra útbúgving er ikki viðurkend her heima.

Hann heldur tað vera løgið, at tað framvegis einki er gjørt við útlendingamálið, tí man hevur kjakast nógv ár um tað. Eftir hansara áskoðan kann man ikki lata Danmark taka sær av okkara útlendingamálum.

Poul hevur nógv royndir, tá ið tað kemur til útlendingar. Hann hevur fólk, umboðandi umleið 25 ymiskar tjóðskapir, sum arbeiði hjá PM. Tey flestu, sum arbeiða hjá PM eru kvinnur, sum eru giftar higar.

Eftirsum tað sambært Poul Michelsen er gjørt sera lítið fyri útlendingar og við útlendingamál, so hevur Poul Michelsen sjálvur tikið stig til skeið á arbeiðsplássinum í føroyskum máli og føroyskari mentan.

Eftir hansara tykki er tað sera umráðandi, at fólkini vita grundleggjandi ting um okkara samfelag, kenna til føroyska mentan og hvussu man ber seg at í ymiskum hópum. Poul heldur at man skal virða tey, sum vilja og ynskja at búsetta her heima; tey eru eitt tilfeingi fyri Føroya land.

Um at yvirtaka útlendingarmálið

Poul er fyri at vit yvirtaka útlendingarmál. Vit hava eitt heilt annað samfelag enn tað danska, so vit mugu gera lógir, sum passa til okkara samfelagið. Hann greiðir frá, at man hevur tosað í áravís um útlendingar og útlendingamál, men einki verður gjørt við tað. Spurningin er, um vit hava ‘berøringsangst’, tí vit ikki vita, hvussu vit skulu gera. Vit áttu at brúkt pengar uppá hetta málið, tí tað kemur okkum til góðar seinni.

Vit mugu geva fólkið, sum koma hendan vegin, somu móguleikar sum vit – vit mugu ikki fara at skapa eitt samfelag við A- og B-borgarum.

11. Kvinnuhúsið

Kvinnuhúsið tekur ímóti kvinnum, sum eru misbrúktar ella hava verið fyri harðskapi í parløgum. Tað kemur meira enn ofta fyri, at kvinnur, sum eru ættaðar aðrastaðni, søkja sær hjálp á Kvinnuhúsinum. Orsøkin fyri, at tær venda sær til Kvinnuhúsið er, at tær hava ikki eitt (nóg stórt) netverk, ella at tað fyri stóran part dettur burtur í sambandi við parlagskreppu og samslívsslit. Tær hava heldur ikki – eins og tær, ið eru hiðani – sítt egna familjunetverk í Føroyum.

Í Kvinnuhúsinum uppliva tey ofta, at hesar kvinnunar ikki kenna síni rættindi. Heldur ikki vistu tær um Kvinnuhúsið, áðrenn tær komu í eina kreppustøðu, har tær kendu seg noyddar at rýma heiman.

Viðhvørt er tað ringt at hava ein samtalu við útlenskar kvinnur, sum leita Kvinnuhúsið upp, tí summar av hesum kvinnum skilja ikki føroyskt ella enskt; tað er komið fyri, at tey mugu brúka børnini sum tulk, og tað er ikki rætt – og als ikki í slíkum førum.

Við teirra vitan og royndum halda tey í Kvinnuhúsinum, at tørvur er á einum ráðgevingarstovni, ið kunnar útlenskar tilflytarar, serliga kvinnurnar, um teirra lögfrøðiligu rættindi. Somuleiðis skal tað vera obligatorskt, at tey verða kunnað um føroyska mentan og læra føroyskt mál.

(samrøðan er gjørd áðrenn hendan verkætlanin fór í gongd, men snúði seg um somu evni)